

از
شاه اسماعیل دوم
تا
شاه عباس اول

دکتر منوچهر پارسادوست

فهرست

پیشگفتار ۷

فصل اول: دلآوری و تباهی جوانی

- ۱۳ کودکی و نوجوانی اسماعیل میرزا
۱۴ نبردهای اسماعیل میرزا با ترکان عثمانی
۱۷ زندانی شدن اسماعیل میرزا
۲۱ انگیزه‌های زندانی شدن اسماعیل میرزا
۲۶ اسماعیل میرزا در زندان قهقهه
۳۰ بیماری شاه تهماسب اول و نزاع جانشینی
۳۶ پادشاهی: حیدر میرزا و کشته شدن او
۴۱ کشتارها و آشوبها

فصل دوم: پادشاهی اسماعیل میرزا

- ۶۱ انتخاب اسماعیل میرزا به پادشاهی
۶۳ قزوین در روزهای بی پادشاهی
۶۳ اسماعیل میرزا از قلعه قهقهه تا قزوین
۶۵ اسماعیل میرزا در قزوین
۶۸ جشن تاجگذاری

فصل سوم: کشتار شاهزادگان

- مرحله نخست کشتار شاهزادگان ۷۵

۷۸	مرحله دوم کشتار شاهزادگان
۸۳	کشته شدن ابراهیم میرزا
۸۷	مرحله سوم کشتار شاهزادگان

فصل چهارم: کشورداری شاه اسماعیل دوم

۹۹	۱- سیاست داخلی
۹۹	گورسپاری جسد شاه تهماسب اول
۱۰۱	بی‌علاقگی به اداره امور کشور
۱۰۵	شاه اسماعیل دوم و یاران قهقهه
۱۰۶	شاه اسماعیل دوم و مذهب
۱۱۴	آیا شاه اسماعیل دوم سنی بود؟
۱۲۵	شورشها
۱۲۶	شاه اسماعیل دوم و مردم
۱۳۰	۲- سیاست خارجی
۱۳۰	شاه اسماعیل دوم و عثمانی
۱۳۲	شاه اسماعیل دوم و ازبکان
۱۳۲	شاه اسماعیل دوم و هندوستان

فصل پنجم: مرگ نابهنگام

۱۴۷	مرگ شاه اسماعیل دوم
۱۵۰	پیامدهای مرگ شاه اسماعیل دوم
۱۵۲	شاه اسماعیل‌های دروغین

فصل ششم: ارزیابی شاه اسماعیل دوم

۱۵۷	بی‌رحمی و خونریزی
۱۵۹	تساهل مذهبی
۱۶۰	کاهش قدرت قزلباشان
۱۶۳	شاه اسماعیل دوم، هنرمند و هنرمندنواز

۱۶۹	پایان
۱۷۷	کتابشناسی
۱۸۹	فهرست اعلام

فصل اول

دلاوری و تباهی جوانی

کودکی و نوجوانی اسماعیل میرزا

اسماعیل میرزا دومین پسر شاه تهماسب اول پس از محمد میرزا، و مادر هر دو آنان دختر موسی سلطان^۱ موصولو از امیران برجسته ترکمان بود. تاریخ تولد او ۱۸ ذیحجه ۹۴۳ هـ. (۲۸ مه ۱۵۳۷ م.) می باشد.^۲ شاه تهماسب پس از حمله ششم عبیدخان ازبک فرمانروای بخارا به هرات و سپس خروج او از آن شهر،^۳ فرزند خردسالش محمد میرزا را در ۹۴۳ هـ. به حکومت خراسان گماشت و محمدخان شرف الدین اغلو تکلو را لاله او کرد. از آن پس، تا ۱۳ ذیقعد ۹۶۳ هـ. که حیدر میرزا پسر دیگر شاه تهماسب به دنیا آمد اسماعیل میرزا به مدت قریب ۲۰ سال تنها پسر شاه تهماسب بود که در نزد وی به سر می برد.^۴ اسماعیل میرزا که در دربار پدر بزرگ شد، جوانی قوی هیکل، نیرومند و دلیر بود.^۵ او به فراگیری فنون جنگ علاقه داشت و در سواری و تیراندازی و به کار بردن سلاحهای جنگی ماهر گردید.

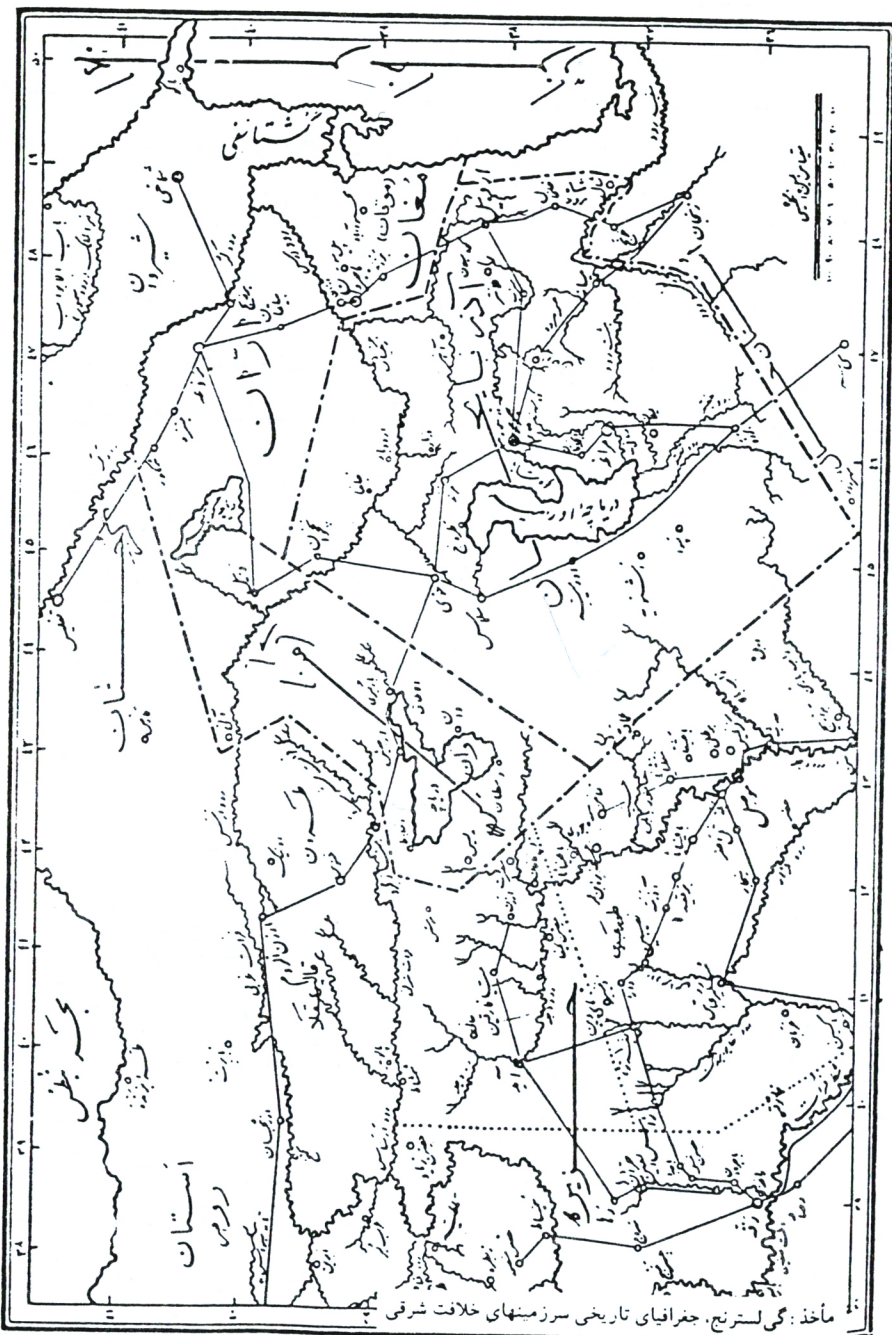
اسماعیل میرزا از اوان جوانی به جنگ و جنگاوری تمایل آشکار داشت. او جوانی

شجاع و پردل بود که از رویه‌رو شدن با خطر نمی‌هراسید. هنگامی که القاس میرزا حاکم شروان^۶ در ۹۵۴ هـ. (۱۵۴۷ م.) علیه برادرش شاه تهماسب شورید و ناگزیر به فرار به عثمانی گردید شاه تهماسب فرزند نوجوان خود را به حکومت شروان گماشت و گوگجه سلطان قاجار را به سمت للگی او برگزید. خاندان شروانشاهیان که از دیرباز بر شروان^۷ حکومت می‌کردند و با نیاکان اسماعیل میرزا، شیخ جنید، شیخ حیدر و شاه اسماعیل به نبردهای مکرر پرداخته بودند، تسلط شاه تهماسب را بر نمی‌تافتند. برهان نام از آن خاندان در همان ۹۵۴ هـ. برای تصرف قلمرو موروثی خود قیام کرد و گروه کثیری به دور او جمع شدند. اسماعیل میرزای نوجوان به مقابله او شتافت و در جنگی که روی داد نیروی برهان را درهم شکست و او را متواری کرد.^۸

نبردهای اسماعیل میرزا با ترکان عثمانی

در ۹۵۵ هـ. سلطان سلیمان پادشاه عثمانی برای بار سوم به ایران حمله کرد. اسماعیل میرزا که در آن هنگام در شروان بود با نیروی خود آن ولایت را ترک کرد و به کمک پدر شتافت. او با ترکان عثمانی شجاعانه به نبرد پرداخت و در نبردهای قارص، و ارزنجان و بایبورد دلاوریها کرد.^۹

در نبرد قارص واقعه‌ای روی داد که نشانه‌ای از تهور اسماعیل میرزاست. پس از آنکه او عثمان چلبی قوللر آقاسی سلطان سلیمان را که با ۴۰۰۰ سپاهی و ۵۰۰۰ کارگر رهسپار تعمیر قلعه قارص بود در بیرون از قلعه شکست داد و ۲۰۰۰ نفر از سپاهیان و کلیه ۵۰۰۰ نفر کارگر را کشت، عثمان چلبی و بقیه سپاهیان ترک به قلعه پناه بردند. با حمله‌های قزلباشان، عثمان چلبی پس از سه روز پایداری تسلیم شد و او را با ۶۰۰ نفر از سپاهیان به حضور اسماعیل میرزا آوردند. در آن هنگام، عثمان چلبی به طویقون‌بیک قاجار حمله برد و با ضربه شمشیر شانه‌اش را مجروح کرد. آن ۶۰۰ نفر نیز به سوی اسماعیل میرزا هجوم آوردند. او با پردلی همچنان بی‌اعتنا برجای ماند و «از غایت جرأت قطعاً از جای خود حرکت نکرد.»^{۱۰} به دستور او، قزلباشان کلیه آنان را کشتند.

استانهای شمال غربی و جزیره و آذربایجان